

Ungt Entreprenørskap Troms – et «Kinderegg» for utvikling av samarbeid mellom næringsliv, skole og samfunn

Midt-Tromsmodellen – et praktisk utviklingsverktøy

Forfattere(e)/Author(s):

May-Britt Ellingsen

Rapport 23-2021 NORCE Samfunn

Rapporttittel/	Ungt Entreprenørskap Troms – et «Kinderegg» for utvikling av samarbeid mellom næringsliv, skole og samfunn
Prosjektnummer	103964
Institusjon	NORCE Samfunn
Oppdragsgiver	Ungt Entreprenørskap Troms
Gradering	Åpen
Rapportnr	23-2021 NORCE Samfunn
ISBN	978-82-8408-173-1
Antall sider	25
Publiseringsdato	10. September
Bildekreditering	Forsidefoto Lynum Media v/Ungt Entreprenørskap Troms og Finnmark
Geografisk område	Troms
Stikkord	Ungt Entreprenørskap, bedriftssamarbeid, forankring

Sammendrag

UE er et «Kinderegg»; ordningen treffer sentrale behov hos ulike partnere, bidrar til å oppfylle ulike målsettinger og bidrar samtidig til å løse samfunnsutfordringer: Næringsaktørene vil drive positiv omdømmebygging og gi kunnskap og informasjon, virkemiddelapparat og myndigheter vil stimulere entreprenørskap og skolene vil knytte skole-næringsliv-samfunn tettere sammen. UE er med på å styrke lokal identitet, lokal kunnskap og omdømmet til virksomhetene som deltar. Det fungerer som et regionalpolitisk instrument for utvikling av lokalsamfunn og næringsliv. UE møter skolens planverk om involverende, prosessorientert og kreativ undervisning og styrker samarbeid skole-næringsliv og skole lokalsamfunn og UE en portal for næringen for å møte barn og unge for å spre kunnskap om næringen, ivareta samfunnsansvar, og legge til rette for mulig framtidig rekruttering.

Innhold

1.	Bakgrunn	5
1.1.	Ungt Entreprenørskap – nasjonal og global	5
1.2.	Data og metode	6
1.3.	Studier av Ungt Entreprenørskap	7
2.	Ungt Entreprenørskap Troms	9
2.1.	Mål og visjoner	9
3.	Entreprenørskapsprogrammene – læringsverktøy.....	11
3.1.	Skoleprogrammer – fra 1.klasse til høyere utdanning	11
3.2.	Ungt entreprenørskap i skolen.....	13
4.	Ungt Entreprenørskap – regional samhandling	16
4.1.	Sjømat Midt-Troms – politisk forankring.....	17
5.	Ungt Entreprenørskap og bedriftssamarbeid	20
5.1.	Sjømat Midt-Troms – kunnskap og omdømmebygging	20
5.2.	Samarbeid næringsliv – UE – skole.....	21
5.3.	Praktiske innspill.....	21
6.	Midt-Tromsmodellen – et «Kinderegg».....	24
6.1.	Kilder og lenker.....	25

1. Bakgrunn

Høsten 2020 inngikk NORCE og Ungt Entreprenørskap Troms et samarbeidsprosjekt for i fellesskap videreutvikle det vi velger å kalle Midt-Tromsmodellen. Modellen er utviklet gjennom samarbeid, analyse og systematisering av arbeidsmåter og erfaringer innhentet fra deltakerne samt litteratur- og dokumentstudier. Rapporten synliggjør og begrunner modellen gjennom å presentere arbeidsmåter og erfaringer fra Ungt Entreprenørskap (heretter forkortet UE) i Troms basert på data samlet inn våren 2021.

I det følgende gis en kort presentasjon av ordningen Ungt Entreprenørskap. UE er en ideell, landsomfattende organisasjon som ble etablert i 1997 med hovedformål å samarbeide med skoleverket, næringsliv og andre aktører for å stimulere til entreprenørskap i utdanningen.

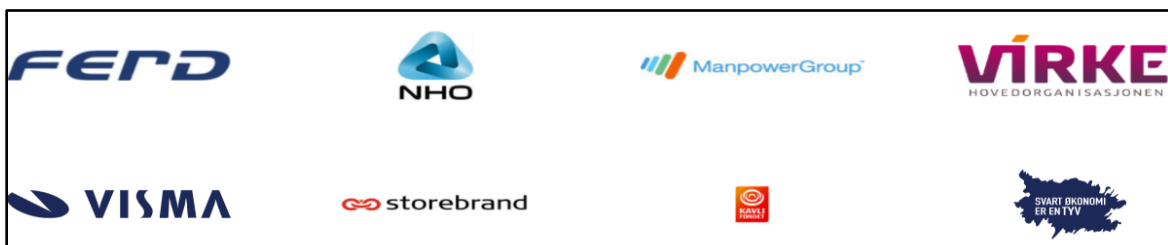
1.1. Ungt Entreprenørskap – nasjonal og global

UE er et utviklingsprogram med sammensatte ambisjoner:¹

- å bygge bro mellom skole og arbeidsliv, herunder også lokalsamfunn
- utvikle barn og unges kreativitet, skaperglede, samarbeidsevner og tro på seg selv
- stimulere entreprenørskap, innovasjon, verdiskaping og økonomiforståelse

UE er en ideell, landsomfattende organisasjon i hovedsak finansiert av statlig og fylkeskommunale midler, samt gjennom bidrag fra næringslivet. **UE Norge**, ble etablert i 1997 og har 11 selvstendige fylkesorganisasjoner. UE Norge har ansvaret for strategi, de pedagogiske programmene og for kontakt med sentrale myndigheter, nasjonale samarbeidspartnere og det internasjonale nettverket. Fylkesorganisasjonene jobber regionalt med skolene og lokalt arbeids- og næringsliv, de har eget styre og ansvar for finansiering lokalt. Ungt Entreprenørskap støttes av flere organisasjoner og departementer, blant andre Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), Landsorganisasjonen i Norge (LO) og Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD).

Visjonene er «Å inspirere unge til å tenke nytt og til å skape verdier». Kjernevirksomheten i UE er utviklingsprogrammer som gjennomføres i samarbeid med skoleverket, næringsliv og andre aktører lokalt. En rekke store virksomheter samarbeider med UE. Samarbeidet med UE inngår som en del av virksomhetens samfunnsansvar og kontakt med lokalsamfunnet. Nedenfor vises logoene til UE Norge's hovedsamarbeidspartnere², i tillegg er en rekke andre store virksomheter partnere.

¹ Beskrivelse av ordningen og øvrig informasjon i dette delkapitlet bygger i hovedsak på UE Norges hjemmeside <https://www.ue.no/>

² <https://www.ue.no/om-oss/st%C3%B8tt-oss>

Programmene i regi av UE dekker hele utdanningsløpet fra 1. klasse i grunnskolen til høyere utdanning og dekker områdene entreprenørskap, jobbtrening og personlig økonomi. Programmene er forankret i ideen om «å lære gjennom å gjøre», en pedagogisk tilnærming som stimulerer aktivitet, skaperglede og er ansvarliggjørende. Etablering av hhv elev-, ungdoms- og studentbedrifter, innovasjonscamper og konkurranser er viktige programaktiviteter som kobler teori og praksis. Aktivitetene gir kunnskap om lokalt næringsliv, bedriftsetablering og økonomi, samt stiller krav om samarbeid, ansvarsbevissthet og mestring.

Ideen om samarbeid mellom skole, næringsliv og lokalsamfunn er hverken norsk eller ny. UE Norge er med i **JA (Junior Achievement) Europe** og samarbeider derigjennom med søsterorganisasjoner i 38 europeiske land. Kartet under viser de europeiske landene som er med i JA.³

UE Norge er også medlem i **JA Worldwide**. Det er et verdensomspennende nettverk som ble etablert allerede i 1919. Årlig jobber nettverkets 450.000 frivillige med mer enn 10 million studenter i over 100 land for å bidra til utvikling av entreprenørskap, økonomiforståelse og tettere kobling skole – arbeidsliv.⁴

1.2. Data og metode

Rapporten presenterer funn og analyser basert på datainnsamling i UE region Troms våren 2021. I tillegg er det brukt dokumenter fra UE Troms, nettsider for UE Norge og UE Troms, offentlig statistikk og policydokumenter, samt gjennomgang av studier som undersøker UE i Norge samt lignende ordninger i noen andre europeiske land.

Analysene er i hovedsak basert på telefonintervjuer av deltakere i programmet. Intervjuene varte rundt 30 minutter, noen var litt kortere, noen litt lengere. Det ble brukt tematisk intervjuguide og samtalene ble gjennomført i perioden mars-april 2021. Det ble tatt håndskrevne notater fra intervjuene, og notatene er anonymisert og vil bli makulert etter prosjektslutt. Informantene ble forespurt pr mail i forkant om å delta og fikk samtidig oversendt informasjon om studien. Deltakelse var frivillig, og alle informantene tilhører virksomheter i Troms. Informantene kom hovedsakelig fra partnerskapsbedriftene, fra skoleverket samt fra politikk og administrasjon. De aller fleste som ble forespurt, takket ja til å delta. De som takket nei begrunnet dette med enten travelhet eller at de syntes de per i dag hadde for liten erfaring fra ordningen til at de ønsket å uttale seg. Informantene ble valgt ut fra UE Troms sin kontaktliste med henblikk på å dekke bredden i aktører som har vært involvert i ordningen de siste årene.

Hensikten med intervjuene var å få innsikt i aktørenes erfaringer med programmene, samarbeidet med UE, samt innhente synspunkter om veien videre. Sitater som refereres er dekkende for det som mange sa i intervjuene. Svarene må sees i lys av at UE har særlig fokus på sjømatnæringa og dekker informanter hovedsakelig fra Midt-Troms.

³ <https://www.jaeuropeyearinreview.org/>

⁴ <https://www.jaworldwide.org/impact>

Informantoversikt

Sektor	Skole	Næringsliv	Politikk/offentlig	Sum
Antall informanter	3	10	3	16

I de følgende kapitlene presenteres funn i datamaterialet og dette sees i forhold til erfaringer fra andre studier av UE og tilsvarende ordninger. Avslutningsvis sammenstilles erfaringene i det vi kaller 'Midt-Tromsmodellen'.

1.3. Studier av Ungt Entreprenørskap

Det er gjort en del studier av Ungt Entreprenørskap i Norge og noen tilsvarende ordninger utenlands. Som pekt på innledningsvis, UE Troms inngår i en større organisasjon og er en del av et stort, internasjonalt nettverk. Det gir mulighet for å sette de erfaringene som gjøres her nord inn i en større sammenheng. Selv om dette prosjektet ikke gir rom for omfattende litteraturstudier, kan det være av interesse å se litt på erfaringer som er gjort. Studier som det vises til her gjelder både erfaringer knyttet til hvordan selve ordningen fungerer, læringsmessige effekter på kort sikt og forsøk på å avdekke mulige langsiktige lærings- og holdningsmessige effekter.

Dette prosjektet gir ikke rom for omfattende litteraturstudier, men legger fram noen funn fra studier og evalueringer av entreprenørskapssatsinger i utdanningsløp.

Helt innledningsvis må det understrekes at det er en rekke utfordringer knyttet til å skulle etablere en direkte og klart påviselig sammenheng mellom entreprenørskapsutdanning og læringseffekter både mht senere yrkesvalg og entreprenørielle egenskaper. Det er en rekke ulike faktorer som spiller inn. Det kan være vanskelig å avgjøre om det er elever med spesielle egenskaper og ferdigheter som får utbytte av programmene eller om det er programmene som utløser og stimulerer elevenes ferdigheter. Når det er sagt, er det flere studier som finner indikasjoner på at programmene kan ha en langsiktig mobiliserende virkning på elever.

En europeisk studie av et prosjekt for skole og bedriftssamarbeid i JA (Joint Action) programmet gir et visst sammenligningsgrunnlag for å sette UE sitt arbeid i en større sammenheng. Prosjektet ble kalt JA Company Programme (JACP) og studien er basert på data fra fem europeiske land hvor 25 skoler, 7000 elever, 1000 lærere, 400 næringslivsrepresentanter og 3500 foreldre deltok i 2016 (Johansen 2018).

Mengde, delaktighet og engasjement er viktig for læring og utvikling av entreprenørskap. Der man i denne studien fant indikasjoner på effekter, var hos elever som hadde mer enn 100 timer aktivitet i JACP og som jobbet med prosjektet både i og utenfor skoletiden. Elevenes engasjement og involvering i oppgavene hadde også betydning for læringseffektene. Man fant også at engasjement i JACP slo positivt ut på andre områder, slik som større tro på seg selv som selvstendig næringsdrivende, det var positivt for initiativ, prosjektledelse, entreprenørskap og skolearbeid generelt. Man fant også at elevene utviklet en mer positiv relasjon til skole og lærere. Både lærere og elever rapporterte om gode læringseffekter bla knyttet til samarbeid, kreativitet, evne til løsning av

komplekse oppgaver, mestring og tro på egne evner. Dette er erfaringer som kommer elevene til gode både i skole og arbeidsliv. Studien viste også at næringslivsaktørene er positive til entreprenørskap i skolen, og de vektlegger betydningen av formelle strukturer som knytter sammen skole og næringsliv (Johansen 2018).

Johansen har også gjort en studie i av langtidseffekter av deltakelse i Ungdomsbedrift i Norge (Johansen 2018a). Denne studien kan vise til noen tilsvarende erfaringer når det gjelder langtidseffekter. Man fant at deltakere i UE programmer i større grad ser entreprenørielle muligheter og ønsker karriere som selv stendig næringsdrivende. Og man fant at det var flere som hadde etablert egen virksomhet eller var involvert i sosialt entreprenørskap blant de som hadde erfaring fra UE, enn de som ikke hadde deltatt i det.

Gründerskap, kunnskap om og nettverk til lokalt næringsliv er viktige regionalpolitiske begrunnelser for UE. Det er gjort en studie av om det kan påvises mulige langtidseffekter og regionale utviklingseffekter av UE (Johansen, Schanke og Lauritzen 2008). Data ble samlet inn i Norge 2006-2008 og omfattet vel 5000 respondenter fra skole, næringsliv og politikk. Hele 1580 av de spurte var tidligere deltakere i UE programmer. Studien bekrefter hovedtrekkene i erfaringer med UE og lignende programmer som er beskrevet i ovenfor. Det pekes på at *«Veiledere opplever at de fleste elever har blitt mer bevisste på næringsliv, ressursgrunnlag og har lært hva et lokalsamfunn består av»* (Ibid s.13). Med noen metodiske forbehold, så indikerer studien at deltakelse i UE øker muligheten for at ungdommer ønsker å bosette seg på heimplassen, samt at flere starter bedrift og ønsker å gjøre karriere som selvstendig næringsdrivende. Studien understreker også betydningen av å bruke tid på entreprenørskaps-programmer og at de har god forankring politisk og i planer. Både skole og næringsliv ønsker sterkere koblinger og tettere samhandling.

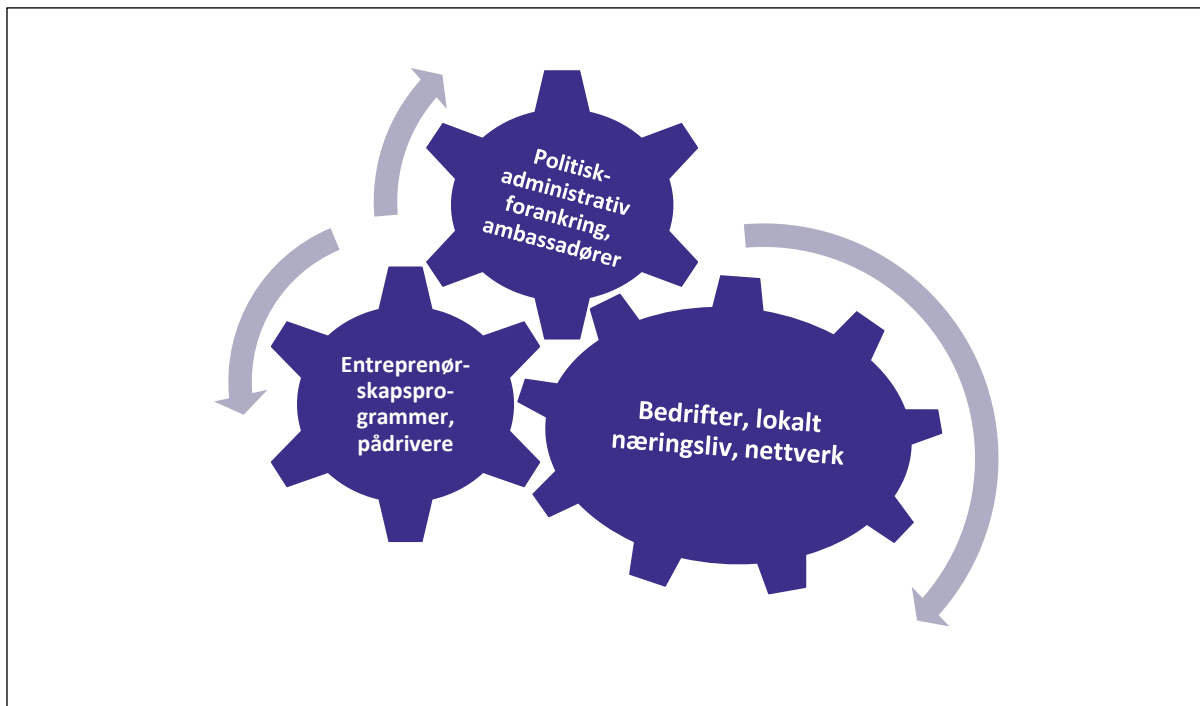
Denne studien peker også på tankevekkende kjønnsforskjeller. Jentene er mer aktive i ledelsen av arbeidet i programmene, men etablererfrekvensen er langt høyere blant guttene. Dette kan henge sammen med at det er høyere andel gutter som bosetter seg på heimstedet og jenter er tradisjonelt noe mindre risikotakende enn gutter.

Ifølge Johansen, Schanke og Lauritzen (2008) oppgir både rektorer og lærere at de er fornøyde med UE sine programmer som faglig og metodisk hjelpemiddel. De fleste av dem vurderte også programmene som velegnet for å bevisstgjøre ungdom om lokalt arbeidsliv og for å bygge bro mellom skole og arbeidsliv. Det ligger også langsiktige muligheter i å lære ungdom om lokalsamfunnet og er en fin mulighet for næringslivet til å spre kunnskap om virksomheten i lokalsamfunnet.

Studien viste også at politikere og offentlig ansatte er opptatt av entreprenørskap i skolen som ett av flere tiltak for å øke rekruttering av ungdom til heimplassen og stimulere gründerkulturen.

2. Ungt Entreprenørskap Troms

Ungt Entreprenørskap Troms har tre sentrale deler, eller som illustrasjonen viser, tre tannhjul som griper inn i hverandre. Det ene er politisk-administrativ forankring og gode politiske og administrative ambassadører som taler for verdien av entreprenørskap. Det andre er bedriftene, det lokale næringsliv sin medvirkning og de næringslivsbaserte nettverkene som UE inngår i. Det tredje er de pedagogiske programmene UE tilbyr skolene og deres vilje til å ta dette inn i undervisningen. Det hele bindes sammen av UET sin pro-aktive innsats, lokalkunnskap og nettverk. Dette samspillet drøftes nærmere gjennom presentasjonen av ulike elementer i prosjektet «Sjømat Midt-Troms og summeres opp i det som kalles Midt-Tromsmodellen.

Først presenteres en kort historikk om Ungt Entreprenørskap Troms samt mål og visjoner. I de neste kapitlene refereres hvilke entreprenørskapsprogrammer som tilbys skolene og som er plattform for bedriftssamarbeid. Deretter følger en gjennomgang av prosjekt «Sjømat-Midt Troms» og riggingen av samarbeidet med UE gjennom politisk forankring. Sist, men ikke minst presenteres funn fra undersøkelsen av bedriftenes erfaringer med UE og samarbeidet med skolene. Deretter følger en oppsummerende konklusjon og sammenstilling av momentene i «Midt-Tromsmodellen»

2.1. Mål og visjoner

UE Troms⁵ ble etablert i 1999. Organisasjonen har hovedsete i Tromsø, men arbeider tett på næringsliv, skoler og lokalsamfunn i hele fylket. Fra og med 2021 ble UE Troms og Finnmark slått sammen. UE Troms har samme visjon som UE Norge: «*Inspirere unge til å tenke nytt og til å skape verdier*» og kjerneverdiene til UE Troms er *Framtid, Samspill og Skaperglede*.

⁵ Teksten i dette delkapitlet bygger på UE Strategiplan 2018-2022 Troms & Svalbard, samt årsrapporter fra UE Troms i perioden 2015-2020, og informasjon på <https://www.ue.no/kontakt/tromsogfinnmark>

UE Troms sine hovedmål for perioden 2018-2022:

«UE skal som brobygger bidra til å videreføre og styrke satsingen på entreprenørskap i utdanning i Troms og Svalbard i omfang og kvalitet».

I strategiplan for UE Troms og Svalbard for 2018-2022 har man utpekt seks strategiske hovedsatsningsområder som man vil jobbe særskilt med for å videreutvikle UE:

1. Forankring av entreprenørskap i utdanning
2. Utvikling av UEs produkter og tjenester
3. Utvikling av UEs organisasjon og kultur
4. Utvikle media- og kommunikasjonsarbeidet
5. Dokumentere resultater og måle effekt
6. Økt finansiering og flere samarbeidspartnere

Konseptet UE bygger på at det er viktig å stimulere endringsvilje, endringskompetanse, nyskapingsevne, samarbeidsegenskaper og kreativitet. Dette er viktige ferdigheter for å løse fremtidens utfordringer. De må trenes opp gjennom hele utdanningsløpet, fra barneskole til videregående, gjennom at elever og studenter gis erfaring i å iverksette, lede og delta i verdiskapende prosesser. Erfaring bygges gjennom samarbeid, delaktighet og involvering og UE Troms har derfor hovedfokus på utdanning *gjennom og for* entreprenørskap.

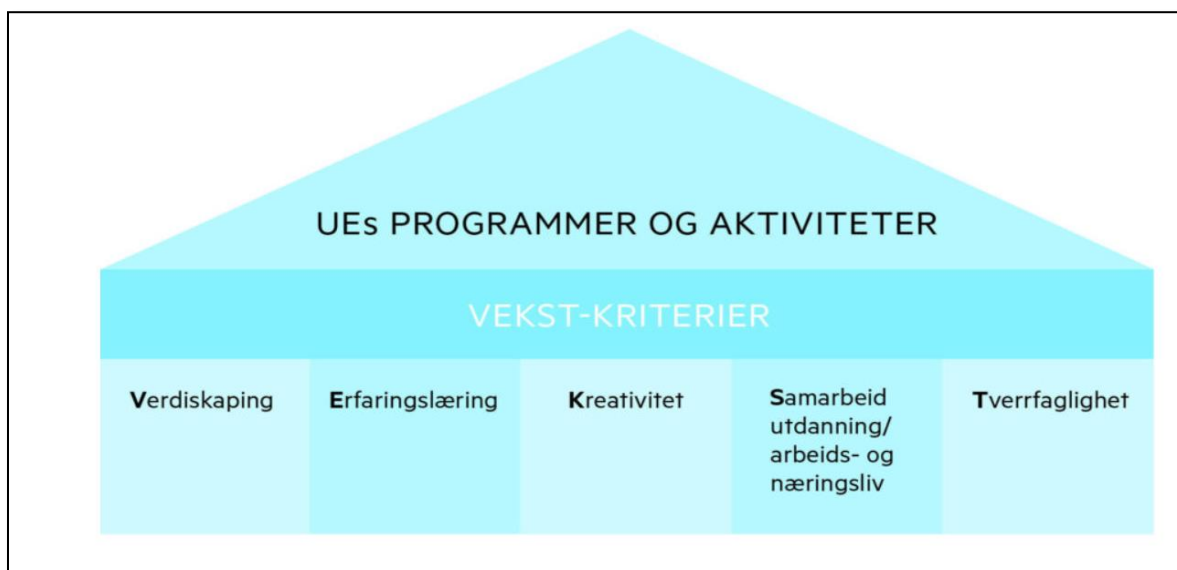
UE har inngått partnerskap med en rekke regionale virksomheter og kommuner (se logoene i egen ramme) og sjømatnæringen er en sentral partner. Partnerne forplikter seg til å bidra aktivt til gjennomføring av entreprenørskapsprogrammene. Dette skjer på ulike måter; kommuner inngår samarbeidsavtaler på vegne av skolene, den enkelte skole tar inn ulike programmer i undervisningen og bedriftene bidrar finansielt og gjennom å delta aktivt på ulike arrangementer i regi av UE.

<https://www.ue.no/troms/samarbeidspartnere>

3. Entreprenørskapsprogrammene – læringsverktøy

Entreprenørskapsprogrammene og samarbeid med skolene er de virkemidlene UE har til rådighet for å gjennomføre entreprenørskapsopplæring. Programmene kan deles inn i tre grupper; ideverksteder, arbeids- og næringslivsprogrammer og bedriftsprogrammer. Alle programmene og aktivitetene legger opp til nært samarbeid mellom utdanning og lokalt arbeids- og næringsliv. Dette oppsummeres i de såkalte VEKST-kriteriene: Verdiskaping, Erfaringslæring, Kreativitet, Samarbeid utdanning/ arbeids- og næringsliv og Tverrfaglighet som er rettesnor og basis for kvalitets sikring av programmene.

UE har en rekke programmer som er godt tilpasset ulike skoletrinn og bygger på læring gjennom praksis. Både erfaringer UE Troms har gjort og studier av andre entreprenørskapsprogrammer, indikerer, som nevnt, at det gir større læringseffekt å gå i dybden og jobbe over tid med et program i stedet for å gjennomføre flere kortvarige arrangementer. UE Troms har derfor valgt å legge vekt på dybdelæring, dvs. at man konsentrerer seg om bedriftsrettede programmer og jobber med disse over tid.

3.1. Skoleprogrammer – fra 1.klasse til høyere utdanning

GRUNNSKOLEN⁶

1.-2. TRINN *Våre familier*: Hvordan fungerer familien og hvordan kan hver enkelt være med å bidra? De yngste skoleelevene får lære hvorfor familier må ta valg og prioritere.

4.-7. TRINN *Smart*: Vi inviterer elevene til å utforske og lar de få jobbe med problemløsning ut fra egne valg og interesser. Her skal det avdekkes behov, utvikles ideer og løsninger skal realiseres, slik at andre kan nyttiggjøre seg dette.

⁶ <https://www.ue.no/program>

4.-5. TRINN *Vårt lokalsamfunn*: Her lar vi elevene på en enkel måte gjøre seg kjent med samfunnet rundt seg, yrker, lønn, skatt, demokrati og velferdsstaten. De får teste ut demokratiske spilleregler, forstå sammenheng mellom skatt og velferd, og samspillet mellom privat og offentlig aktivitet.

8.-10. TRINN *Jobbskygging*: Usikker på utdanningsvalg? Bli kjent med et yrke ved å være med noen på jobben deres!

10. TRINN *Økonomi og karrierevalg*: Et program som gir elevene rom til å reflektere over mulige karriereveier, betydningen av å ta bevisste valg og hvordan valgene påvirker deres personlige økonomi.

UNGDOMSSKOLEN

Elevbedrift: Et program hvor elevene utvikler samarbeidsevner, kreativitet og initiativ gjennom etablering og drift av en Elevbedrift. Lærerne kobler arbeidet opp mot læringsmålene i ett eller flere fag i tillegg til tverrfaglige temaer.

VIDEREGÅENDE SKOLE

Sjef i eget liv!: Målet er at elevene skal kunne kjøpe egen bolig en gang i framtiden. For å nå målet må elevene ha et bevisst forhold til egen økonomi og forstå verdien av langsiktig sparing. I programmet får elevene sette opp sitt personlige budsjett og reflektere over viktige økonomiske valg.

Ungdomsbedrift: Elevene etablerer, driver og avvikler sine egne ungdomsbedrifter. Elevene søker kunnskap og forståelse i teorien, hos lærer, hos mentor og i lokalsamfunnet. Gjennom Ungdomsbedrift bygger elevene kompetanser som kreativitet, å ta initiativ, å ta ansvar, samarbeid og løse problemer.

HØYERE UTDANNING

Studentbedrift: Studentbedrift er et pedagogisk program som gir studenter kompetanse om bedriftsetablering gjennom oppstart, drift og avvikling av egen bedrift. Programmet kan også tilpasses til å fokusere på kun enkelte faser eller områder som bidrar til å utvikle studentenes entreprenørielle ferdigheter.

ALLE NIVÅ

Innovasjonscamp: Innovasjonscamp er en øvelse i kreativitet og nyskaping. Elevene og studentene får et reelt oppdrag med en definert problemstilling som de skal presentere en løsning på innen et avgrenset tidsrom. Innovasjonscamp benyttes ofte i oppstartsfasen av en Elev-, Ungdoms-, eller Studentbedrift.

UE i Troms tilbyr alle programmene i UE Norge sin portefølje, men har i strategiperioden 2018-2022 valgt å særlig vektlegge Bedriftsprogrammene og brobygger- og nettverksrollen. Disse programmene stimulerer erfaringslæring, initiativ, og kreativitet, de knytter sammen skole, nærings- og arbeidsliv og lokalsamfunn og skaper læring for entreprenørskap gjennom entreprenørskap. For å gjennomføre dette er UE avhengig av samarbeid med skoler og bedrifter og politisk goodwill.

Skolesamarbeidet hviler på avtaler med skoleeier, dvs. kommunen og avtalene krever politisk godkjenning. Avtalene må også ha forankring i den enkelte skole, både i deres planer og som aksept hos lærerne som skal ta i bruk ulike entreprenørskapsprogrammer i undervisningen. Til tross for at

entreprenørskap både inngår i overordnede utdanningsplanverk og kan knyttes opp mot flere læreplannivå, så kan det være lokale barrierer mot å ta i bruk programmene. Det kan være forhold som manglende kunnskap om dette temaet eller programmene på lærernivå, det kan oppleves som en ekstra belastning å ta det inn i undervisningen og det kan generelt være lite ressurser til å gjennomføre programmene. På den annen side kan UE programmene oppleves som en kjærkommen styrking av undervisningen, som en spennende utfordring for elevene, som en avlastning for læreren og som en fin mulighet til å koble skolen med lokale omgivelser. Alle disse momentene kan være virksomme og det er der brobygger rollen kommer inn. Dialogen mellom UE og skolene kan både avklare misforståelser og bidra til styrking og tydeliggjøring av programmene, både når det gjelder innholdet i dem og hvordan de fungerer.

UE setter elevenes læring i sentrum. Kobling mellom faglig og sosial læring er helt sentral i UE sin pedagogiske plattform; læring gjennom erfaring, samarbeid og en utforskende tilnærming til problemstillinger og faglige utfordringer er hovedgrep. Pedagogikken skal stimulere tverrfaglighet, kreativitet og problemløsningskompetanse.⁷

3.2. Ungt entreprenørskap i skolen

Representantene fra skolesektoren var samstemte i at de var **«godt fornøyd md tingene slik de er»**. UE er tilpasset skolen på en god måte, og er godt forankret i læreplan og regionale planer. UE er tett på skolene og har et velfungerende opplegg for skole- heim-samfunn-næringsliv samarbeid på ulike trinn. Tilbakemeldingene er at **«UE er en god metode for å bygge bro næringsliv skole. Ungene lærer å forstå hvordan verden fungerer – at man må leve av noe»** som en informant oppsummerte.

Men UE er også avhengig av at lærerne har engasjement, kapasitet og kompetanse til å gjennomføre oppleggene. Informanter i skoleverket melder om at de har fått gode tilbakemeldinger fra lærere som erfarer at UE sine opplegg fungerer godt. Oppleggene er med på å gi undervisningen større relevans for elevene og skaper gode muligheter for kobling til de lokale bedriftene.

Entreprenørskap et viktig emne i skolen. Det fanger dreininga i skolens nye mål om å stimulere en utforskende, nysgjerrig og nyskapende tilnærming til skole og arbeidsliv. UE sitt fokus på elevmedvirkning, aktivitet og involvering sammenfaller godt med nyere pedagogiske signaler. Det er en arbeidsmåte som passer inn i forhold til å tenke helhetlig læring og er egentlig en grunnleggende, og fundamental endring i skolens tenking. Det åpnes for å se at det er mulig å finne flere svar og løsninger. Det er også positivt at elevene får arbeide over tid med prosjektene og møter entreprenørskap i ulike deler av undervisningsløpet, de lærer å jobbe sammen i team og får stimulert kreativiteten. Som pekt på innledningsvis (Johansen 2018) er varighet og dybde momenter som framheves som viktig for å oppnå varige læringseffekter, og det er indikasjoner på at samarbeid og nytenking stimuleres gjennom UE. En informant fra skoleverket fortalte at en Kahoot⁸ fra et stort arrangement i regi av UE viste at ungdommene hadde fanget opp svært mye fra arrangementet. Dette indikerer både interesse og engasjement fra ungdommenes side og at opplegget traff målgruppen.

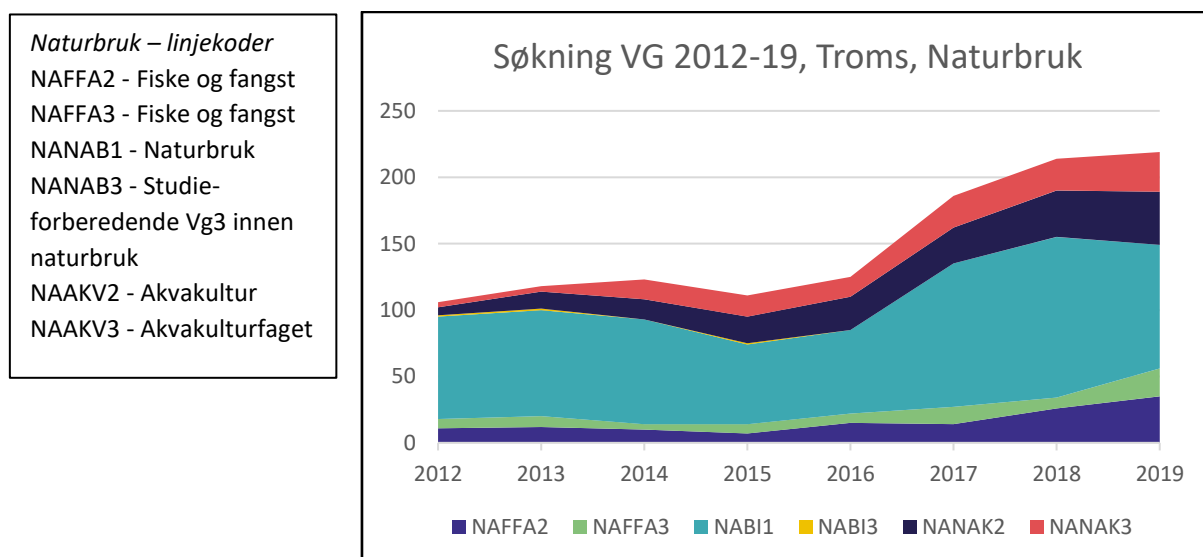
⁷ <https://www.ue.no/om-oss/pedagogikken>

⁸ Kahoot! er en norskutviklet, spillbasert læringsplattform, basert på flervalgsoppgaver hvor en for eksempel umiddelbart etter et opplegg kan teste kunnskap gjennom spørreoppgaver.

UE er et velfungerende verktøy for kobling næringsliv-skole og lokalsamfunn- skole. Det er viktig at elevene blir kjent med det lokale næringslivet, de kan knytte kontakter gjennom UE som gir dem en inngangsbillett til arbeidslivet. Men det kan som nevnt vanskelig å vise til eksempler på klare årsak - virkning sammenhenger knyttet til UE sitt arbeid. Som en av informantene fra skoleverket sa **«Vanskelig å måle effekter, vanskelig å måle kreativitet, eller å vite at ungene blir i nærmiljøet pga dette, men magefølelsen er at de blir mer kreative, og vi vet at søkninga til blå linje er langt bedre nå».**

Det sistnevnte stemmer. Tall fra søkningen til videregående utdanning, linje Naturbruk, viser en stigende tendens i perioden 2012 -2019.⁹ Fra og med 2020 er søkertallene for Troms og Finnmark slått sammen og vi har ikke sammenlignbare tall for de to siste årene. Det må også gjøres oppmerksom på at linjekode NANAB1 Naturbruk inneholder søkere både til grønn og blå linje. Diagrammet viser en jevnt stigende tendens i søkermassen til marine fag. Det er også rimelig å anta at økningen i søkermassen til NANAB1 - Naturbruk, følger den marine trenden og avspeiler økt søkning til blå linje. En annen faktor som indikerer vekst i interessen hos de unge for å gå inn i sjømatnæringen, er at bedriftene sier de har merket stor pågang for å få lærlingplasser de 3-5 siste årene.

En har ikke data om hva som har påvirket elevenes valg av studieretning, men er det relevant å anta at økt informasjon om sjømat og marine næringer, oppgaveløsning knyttet til dette, besøk på anlegg og visningssentere og dialog med bedriftene har hatt betydning. Andre momenter kan være økt samfunnsmessig oppmerksomhet rundt sjømatnæringen og dens nasjonaløkonomiske betydning og bedre lønns- og arbeidsforhold i næringen.

Informanter i skoleverket peker på at UE kan bidra til å vitalisere skole-næringslivssamarbeidet. UE har kapasitet og nettverk til å drive fram dette på en måte som skolen ikke har. Man ser også fra

⁹ 2019 (<https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/sokere-vgs/sokere-utdanningsprogram/>).

skolesiden at det er UE som må være pro-aktiv; oppsøke skolene, ta initiativ og presentere dette tilbudet. Ordningens suksess er personavhengig, flere informanter peker på at **«UE har rette folk som kan snakke med alle»** og at **«de kan næringslivet»**. Det er vesentlig at UE har kunnskap om det regionale næringslivet, at har generell lokal kunnskap og kommuniserer godt. Lærerengasjement og forankring i skoleledelsen er andre kritiske suksessfaktorer. I tillegg er politisk støtte viktig. Det bidrar til å synliggjøre at UE er i ordening som gjør hverdagslivet relevant for skolen og bidrar til langsiktig styrking av lokalsamfunnet.

UE er en unik plattform for brobygging mellom næring/arbeidsliv og skole. Samarbeidet gir elevene kunnskap om lokale arbeidsplasser, lokalt næringsliv og lokale muligheter. Det gir relevant og oppdatert kunnskap om de næringene som er med i UE, og styrker omdømmet til virksomhetene som deltar. UE er en inspirerende mulighet for næringslivet til å bli kjent med ungdommene, vise seg fram for dem og få tak i gode ideer fra dem.

UE er også et verktøy for samarbeid skole – lokalsamfunn gjennom å bidra til å oppfylle skolens målsettinger om samarbeid skole – lokalsamfunn. Prosjektet bidrar til å forberede elevene på livet etter skolen og til å koble dem til lokalsamfunnet, gjøre dem kjent med lokalt næringsliv og muligheter i arbeidsmarkedet.

UE bidrar også til å utvide skolens innhold. Den prosessorienterte pedagogikken er med på å endre skolens rasjonale. Fokuset på entreprenørskap, nytenking og kreativitet viser at læring er mer enn ett svar med to sterk under - det finnes mange mulige løsninger.

4. Ungt Entreprenørskap – regional samhandling

Et illustrerende eksempel på hvordan samarbeid mellom UE, bedrifter, skole og kommune kan organiseres og gjennomføres, er prosjektet 'Sjømat Midt-Troms'. Dette prosjektet er også et godt eksempel på kommunal og regional forankring av UE, det vil si samarbeid med og forankring i kommunenes politikk, planer og administrasjon. Politisk forankring er det andre, viktige tannhjul i UE.

Sjømat- og havbruksnæringen i Midt-Troms/Senja er den enkeltnæringen som står for den største verdiskapingen i regionen, og er en næring i sterk vekst.

Kartet viser lokalisering av sentrale bedrifter i Sjømatregionen Senja, og flere av bedriftene har aktivitet i mer enn en av kommunene i regionen. Havbruksnæringen har lokaliteter i de fleste av kommunene med kystlinje, og leverandørnæringen til sjømatnæringen er etablert i flere av kommunene i regionen. Produsert av Transportutvikling AS i 2016 på oppdrag fra Sjømatklyngen Senja.

I Regional næringsplan for Midt-Troms 2018-2022 (s.33)¹⁰ understrekes det at:

«Sjømatregionen Senja en av de mest komplette sjømatregioner i landet og har en unik bredde og stort mangfold. Aktørene i regionen dekker ulike områder av den marine næringen, og ulike ledd i verdikjeden fra råstoff til marked. Det er mangfold også på eiersiden, med lokalt og nasjonalt eierskap side om side og stor grad av integrering, både horisontalt og vertikalt. Det integrerte eierskapet strekker seg langt tilbake i tid, og rød og hvit sektor er koblet sammen gjennom fiskekjøpere som er havbruksaktører, havbruksaktører som også driver fiskeflåte og noen fiskere som også driver industribedrifter».

Målsettingen er å bli Norges viktigste sjømatregion (Regional næringsplan for Midt-Troms 2018-2022). UE er ett av virkemidlene for å nå dette målet. Sjømatnæringen er også viktig i de øvrige delene av fylker, og har vært prioritert i ulike fylkesplaner siden tidlig 2000-tall. Men næringen slet med å rekruttere kvalifisert arbeidskraft og søkningen var svak til blå linje på videregående skoler i fylket. Noe måtte gjøres!

4.1. Sjømat Midt-Troms – politisk forankring

«UE er et verktøy for å nå vårt mål om at Senja skal være en motor for sjømat og fisker i nord» sa en sentral politiker i Senja kommune. Sitatet sier noe om hvor tungt kommunen vektlegger UE som viktig samarbeidspartner og at UE er blitt en integrert i kommunens næringspolitikk.

Gjennom dialog mellom UE Troms, havbruksnæringen i Senja og politikere i Lenvik, ble prosjektet «Sjømat Lenvik-Senja», nå Sjømat Midt-Troms, formelt startet 1. september 2014. Prosjektet er et samarbeid mellom Lenvik, nå Senja kommune, 6 sjømatbedrifter i Senjaregionen og UE Troms. Formålet er å styrke kunnskapen om sjømatnæringa, styrke samspillet mellom skole og næringsliv og styrke rekrutteringen til blå næringer. Prosjektet er en del av Lenvik kommunes satsning mot ungdom og fremtidig næringsutvikling. Samme år etablerte Lenvik kommune et samarbeid med SalMar knyttet til Newton-rommet på Finnsnes.¹¹ Newton-rom er et innredet og teknologisk velutstyrt undervisningslokale med fokus på praktisk undervisning i naturfag, matematikk og teknologi. Newton-rommet tilbyr læreplanbasert undervisning til skolene som er tilknyttet rommet. Undervisningen er basert på elevaktivitet, varierte arbeidsmetoder, refleksjon og fokus på et stort læringsutbytte og gode læringsopplevelser. Newton-rommene i Norge eies og driftes lokalt, av kommuner, fylkeskommuner og næringsliv.

¹⁰ <https://www.senja.kommune.no/f/p1/i66a0077b-ed84-494e-a3aa-6c7cf6ace910/regional-naringsplan-for-midt-troms-2018-2022.pdf>

¹¹ <https://newton.no/newton-rom-norge.aspx>

Lenvik kommune var en pådriver for å få på plass UE i skolene som et tiltak for å knytte bedriftene, skolen og lokalsamfunnet tettere sammen. Og man har særlig vektlagt UE som langsiktig partner for å bidra til økt rekruttering til utdanning og arbeid i sjømatnæringa.

I *Årsrapport 2015* trekker UE fram Lenvik sin ambisjon om satsning på samarbeid skole og næringsliv (se infoboks til høyre).

«For å legge til rette for framtidig næringsutvikling vil Lenvik kommune lage et eget program for samarbeid mellom skole og næringsliv, der kunnskap om næringslivet i kommunen, entreprenørskap i skolen og satsing på realfag inngår i en helhet, slik at Lenvik fremstår med en klar og tydelig oppvekstprofil»

I Næringsplan for Lenvik 2015-19 er denne satsingen tatt inn i planen som et eget prosjekt. «*Lenvik kommune i samarbeid med UET og alle havbruksaktørene på Senja som skal bidra til økt kunnskap, økt interesse og økt rekruttering til havbruksnæringen overfor elevene i grunnskolen og den videregående skolen. Dette sees i sammenheng med satsing på Newtonrommet, som har egen sjømatmodul, som har egen sjømatmodul, og det planlagte visningsanlegget til SalMar Nord AS på Lysnes*». Dette er nå etablert i Kunnskapsparken på Finnsnes.

Samarbeidet med UE Troms inngår også som en av satsningsområdene i den felles næringsplanen for region Midt-Troms. «*Innenfor rekruttering til sjømatnæringen er det satt i gang et større samarbeidprosjekt mellom havbruksaktørene i regionen, Ungt Entreprenørskap og kommunene, som omfatter strukturerte tiltak knyttet opp mot kompetansemålene i grunnskolen*» (Regional næringsplan for Midt-Troms 2018-2022, s 37). Både ordfører og andre politikere har vært pådrivere for å få på plass samarbeid mellom kommune, skole og næringsliv.

Lenvik kommune var tidlig ute med å inngå samarbeidsavtale med UET, og dette er videreført i den nye Senja kommune. Samarbeidsavtalen mellom Senja kommune og UET, fornyes hvert 3. år, og nåværende avtale løper ut juni 2022.

Samarbeidet mellom UTE og Senja Kommune er veletablert. Det gir solid politisk forankring at samarbeid på tvers mellom skole, næringsliv og UET inngår i kommunens næringsstrategi. Det inngår også i kommunedelplanens samfunnsdel 2020-2032. Ett av fokusområdene i planen er «Utviklingsmotor i Nord». Mål 3 er Entreprenørskapskultur i barnehager, skoler, arbeidsliv og lokalsamfunn. Entreprenørskap i skolen – samarbeide aktivt med Ungt Entreprenørskap.

I Regional næringsplan for Midt-Troms 2018-2022 s. 70,¹² presenteres en trappe-modell, se neste side. Modellen viser hvordan UEs ulike programmer og andre satsninger kan integreres i et helhetlig løp for å stimulere entreprenørskap, rekruttering og kompetanse. Programmene introduseres i 2-4. og 6 klassetrinn. Deretter følger ungdomsskole, VGs, studenter og mulige hjemflyttere som målgruppe for aktiviteter.

¹² Se denne lenka for større bilde: <https://www.senja.kommune.no/f/p1/i66a0077b-ed84-494e-a3aa-6c7cf6ace910/regional-naringsplan-for-midt-troms-2018-2022.pdf>

Målgrupper	
Mulige hjemlyttere/ nylige tilflyttere	<ul style="list-style-type: none"> Sosiale øreder Arbeide for å skape uformelle øreder for unge som flytter til regionen uten familie og nettverk. Desentraliserte utdanningstilbud Arbeide for et styrket utdanning- og videreutdanningstilbud i regionen, blant annet i samarbeid med Studenteret Finnves og distrikt kompetansesenter.
Studenter	<ul style="list-style-type: none"> -Mat Midt-Troms- Fremme Midt-Troms som en attraktiv bop- og arbeidsregion for studenter, der kommuner og bedrifter møter studenter fra regionen ved arbeidsutvalget på UST. Programmet utvides til flere studenter og hele året. Student-arbeidsliv Legge til rette slik at flere studenter kan inngå samarbeid med bedrifter og kommuner for sommer/ deltidsjobb og studieoppgaver i regionen. Trenerprogram Hjelpesprogram for unge nyutnevnte studenter til bedrifter i regionen. Digital stillingsportal Utvide «Mat Midt-Troms» til å bli en digital kanal, der ledige stillinger i regionen legges ut og gjøres kjent for studentene. Karrieresenter Etabler karrieresenter i Midt-Troms.
VIS	<ul style="list-style-type: none"> Innovasjonscamp (UE*) En skolekommune og læringsmiljø for kreativitet og nykoding. Innen en avgrenset tidspanne skal elevene levere den best mulige løsningen på en reell utfordring gitt de eksisterende ressurser. Ungdomsbedrift (UE*) I løpet av et skoleår skal elevene arbeide med å etablere, drive og utvikle sin egen bedrift, med virkelige produkter, kunder, leverandører og penger. Sjef i eget liv (UE*) Elevene lærer om karrieremuligheter og egne valg for personlig økonomi og bedriftsvalg. De får tilbudt yrke, setter opp budsjett og vurderer hvordan investasjon, sparing og tilrettelegging påvirker økonomien. Lærlingelap Arbeide for rekruttering av elever til lærlingeplasser og god opplæring i lærlingelapet. Kommunale og regionalt ungdomsråd Etablere kommunale og regionalt ungdomsråd for å berøre og uttrykke sine synspunkter i et plattform for utvalgte saker i egen region og i Midt-Troms.
Ungdomsskolen	<ul style="list-style-type: none"> Innovasjonscamp (UE*) En treningsserie med fokus på kreativitet og nykoding. Elevene får et reelt oppdrag med tema fra den sektoren man ønsker - gjennett, forsvaret, rettsveset og en jury kårer en vinner. Elevbedrift (UE*) Et pedagogisk program hvor elevene får erfaring med å starte, drive og utvikle egen bedrift, med skolens lærere og eksisterende lærere som veiledere. Jobbskygging (UE*) Gjennom hospitiering i bedrifter får elevene prøve ut interesser og få besvarte egne spørsmål, holdninger og verdier. Programmet slipper forberede for hva arbeidslivet krever av kunnskap og kompetanse i fremtiden. Økonomi og karrierevalg (UE*) Programmet peker inn i fremtiden og for elevene identifisere mulige karrierer og hva det innebærer og fokus på personlig økonomi. Gjennomføres med en eksisterende veileder fra lokalt arbeids- og næringsveset. Besøk på skoler/ bedrifter (UE*) Besøk av bedriftsveileder ved skolene, samt bedriftsbesøk, etter et planlagt tipp i samarbeid med bedriftene. Arrangementer Arrangementer i form av større næringsveset og «spesial-dating» for å bidra til ått kunnskap hos de unge.
6. klassetrinn	<ul style="list-style-type: none"> «Sikksakk Europa» (UE*) Elevaktivitet om lokal identitet, kunnskap om internasjonal handel og generell økonomi, samt nytenkning basert på lokale muligheter. Hvordan få gjennomslag i et marked og hvordan eget bidrag og land i Europa utnytter ressurser. Newtonrammet og visningsenteret Samarbeide på Newton-rammet og ått nye visningsenteret i regionen.
2-4. klassetrinn	<ul style="list-style-type: none"> 2. trinn (UE*) Elevene blir kjent med grunnene til at en har en jobb, og hva en må gjøre for å få et yrke. 4. trinn «Vårt Lokalsamfunn» (UE*) Et program som gir elevene innsett i hvordan lokalt arbeids- og næringsveset er viktig for deres hverdag, styrker lokal identitet og viser hvordan de selv kan bidra til å påvirke utviklingen i sitt eget lokalsamfunn.

* Utsatt Entreprenørskapsprogrammet

I Senja kommune er det politisk oppslutning om at entreprenørskap og samarbeid med næringslivet er viktig å fremme i skolen. Det har også positiv betydning at ordføreren er ambassadør for ordningen og ser den som relevant for fremtidig utvikling i regionen og at UE inngår i planer og strategier. Administrativ forankring, forankring i planverk og politisk velvilje, og det at formannskapet i Senja kommune er enstemmig positive til UE, gir drag-kraft for implementering av entreprenørskap i skolen og for samarbeid med næringslivet. Forankring i tidligere Lenvik kommunenes planverk er videreført i Regional næringsplan for Midt-Troms, noe som bidrar til å legge til rette for avtaler med andre kommuner.

Forankring i næringsplan og kobling inn til kommuneplanens samfunnsdel gir bred forankring og bidrar til å integrere UE i en større helhet i Senja kommune sitt arbeid med både oppvekst, læring, regional utvikling og næringsutvikling.

Som nevnt tidligere, så peker også andre studier (Johansen mfl. 2008) på betydningen av god forankring i planer og politisk støtte som viktig for å sikre gjennomføring av entreprenørskapsprogrammer.

Den brede forankringen er ikke kommet av seg selv. I tillegg til at UE har gode ambassadører i sentrale politikere og administrasjon, så har UE arbeidet langsiktig og systematisk med involvering av kommunen gjennom å invitere representanter med på arrangementer og de rapporterer jevnlig tilbake. Informanter peker på at UE er profesjonelle, aktive og engasjerte. De har god lokal kunnskap, en nøkkelressurs som kobles sammen med en pro-aktiv og oppsøkende tilnærming.

5. Ungt Entreprenørskap og bedriftssamarbeid

Samarbeid og partnerskap med bedrifter er det tredje og kanskje viktigste tannhjulet i UE. Partnerskapsbedriftene forplikter seg både til å bidra finansielt til UE og til å være med i arrangementer som forutsetter at bedriftene er aktive. De deltar i Innovasjonscamp, er mentorer for elevbedrifter, lager oppgaver, sitter i juryer og bidrar inn på andre måter i øvrige arrangementer.

5.1. Sjømat Midt-Troms – kunnskap og omdømmebygging

Seks bedrifter i Senjaregionen har vært med i UE siden starten i 2014. Dette er SalMar, Flakstadvåg Laks, Nord-Senja Laks, nå NRS, region Troms, Wilsgård fiskeoppdrett, Nor Seafood as, Eidsfjord Sjøfarm as og fra 2020 kom Mowi as med. Intervjuene viste at det stor samstemmighet mellom bedriftene i deres begrunnelser for å delta i UE og i deres vurderinger av erfaringer og dette presenteres i det følgende.

Bedriftsdeltakelsen handler om å bygge kunnskap om sjømatnæringa og dens betydning for verdiskaping lokalt og nasjonalt. Næringa ønsker å formidle kunnskap om næringa og vise mulighetene den representerer for ungdommene. **«Vi vil gi ungdommene et riktigere bilde av næringa»** er et utsagn som går igjen hos informantene. Sjømatnæringa opplever nok at den til dels sliter med renommeet. Dels fordi en del (kanskje særlig i foreldregenerasjonen) har et foreldet bilde av fiskeri- og sjømatnæringa og kanskje fordi det stilles spørsmål ved næringas bærekraft. Bedriftene ønsker å bidra til å gi ungdommen et kunnskapsbasert og mer riktig bilde av næringa og skape interesse for den som fremtidig arbeidsplass. Og som pekt på tidligere så har det skjedd et kraftig oppsving i søkningen til marine utdanninger i VG skole. Det er ikke tvil om at økt informasjon og kunnskap har betydning for økt rekruttering til næringa, og som en informant påpekte at **«næringa har nå fått rykte på seg om at den betaler godt»**. Gode lønns- og arbeidsvilkår styrker næringas attraktivitet. Det er også informanter fra næringa som kan fortelle at de har hørt fra ungdommer at UE har vært viktig for dem, at erfaringer fra UE har bidratt til de har startet opp virksomheter.

Bedriftenes delaktighet i UE er sårbar. Da kanskje særlig i forhold til virksomhetene sin kapasitet til å dedikere tid og ressurser til noe som lett kan oppfattes å ligge utenfor kjernevirksomheten. Da kan også være et spørsmål om hva virksomheten tror de kan 'få igjen' for å delta i denne typen aktiviteter og hvem i virksomheten som skal ha hånd om dette. Samtidig er det slik at hvis en virksomhet mener noe er viktig, så er man også villig til å dedikere ressurser til det. Gjennom arbeidet skapes en mulig plattform for fremtidig rekruttering, Regional rekruttering gir bedriftene stabil arbeidskraft og bidrar til å sikre bosetting i regionen. Gjennom å arbeide med barn og unge, gjøres næringa også bedre kjent i regionen. Som en informant oppsummerte **«Vi ønsker å farge praten rundt middagsbordet – gjennom kunnskap om næringa»**.

Flere av bedriftene peker også på at samarbeidet med skolene er ett element i deres forpliktelser til å ivareta samfunnsansvar. Dette er en innsats som ikke kan avleses direkte på bunnlinja Gjennom å bidra inn i skolens arbeid med innovasjon og entreprenørskap viser virksomhetene at de bidrar til at skolen skal ha større fokus på næringsliv og samhandling med lokale virksomheter. Bedriftene viser at de tenker langsiktig og bidrar til mer enn økonomisk verdiskaping. Studier av det å ivareta samfunnsansvar viser for eksempel at det kan styrke virksomhetene. Arbeid med samfunnsansvar

bidrar til positivt omdømme og viser seg å skape positive økonomiske virkninger både på kort og lang sikt (Gaio and Henriques 2020).

5.2. Samarbeid næringsliv – UE – skole

Næring erfarer at de har langsiktig nytte av samarbeidet med UE. Flere av informantene peker på viktigheten av at **«det er i dør inn til grunnskolen»**. UE er langt på vei næringens eneste kanal ut til et stort tilfang av ungdommer. Deltakelse i UE byr på fine muligheter for positiv, lokal profilering. En tett dialog og godt samarbeid mellom UE og bedriftene skaper forankring og gir rom for å fremheve muligheter og avklare misforståelser. Bedriftene trekker også frem at de opplever stort engasjement og interesse hos ungdommene som deltar i aktivitetene.

For næringa er muligheten til å spre kunnskap om næringa minst like viktig som at ungdommen lærer entreprenørskap. Samtidig peker informantene på at fokus på entreprenørskap og innovasjon også er viktig fordi det er en arbeidsmåte som skal fremme tenking om nye løsninger og det har man bruk for i fremtidens nærings- og arbeidsliv. Næringsaktørene ser også på UE som verktøy som hjelper skolen til å ha fokus på næringslivet i regionen. Som en informant sa **«Det er et verktøy for å få ungdommene til å velge blå linje og det er et verktøy for å prate opp sjømatnæringa på en god og ærlig måte»**.

Hovedbildet er at informantene i næringa er veldig godt fornøyd med UE sin profesjonelle arbeidsmåte, deres aktivtetsbaserte opplegg og solide lokalkunnskap. En informant sa det slik: **«UE jobber godt og har veldig bra opplegg. Det fungerer fint med samlinger og konkurranser og det er inspirerende å sitte i juryen og se hva ungdommene kan få til»**. Det var samstemmighet om at ordningen var godt administrert og at det var viktig at det var UE som hadde eierskap til ordninga og to ansvar for oppfølging av den. En annen informant oppsummert det slik: **«Opplegget er proft, fint samarbeid, det er tydelig informasjon og man får det man trenger»**.

Tilbakemeldingene fra skoleverket var veldig likelydende. Denne samstemmigheten indikerer at UE sine programmer fungerer både i forhold til skole og næringsliv og at man har gjort en god forventningsavklaring hos deltakerne. Det er nok også en fordel at bedriftene har vært med i nærmere seks år og kjenner hverandre, samt at UE sitt team nå har hatt samme prosjektteam siden 2018.

5.3. Praktiske innspill

Som en del av intervjuene etterspurte jeg konkrete innspill til mulige forbedringspunkter. Svarene fra informantene var at det fungerte veldig bra slik det var. Informantene er i all hovedsak svært fornøyd med hvordan UE fungerer i forhold til deres behov, de har god dialog med UE og UE sine representanter oppleves som proaktive og profesjonelle. Det var ingen innspill til endringer i hovedtrekkene ved ordningen. Men informantene pekte på noen momenter eller *observasjonspunkter* som en kalte det. I det følgende refereres disse innspillene, gruppert tematisk.

Skoleverket

Prosjekt Sjømat Midt-Troms er sentralt i den regionen, men UE har samarbeid med partnere fra andre næringer. Fra skolehold ble det påpekte at en må passe på at sjømatnæringene ikke overfokuseres slik at ungene går lei. Det er nyttig å få kunnskap om flere næringer. Det kunne for

eksempel vært mer fokus på kunnskap om økonomi, arbeidslivet og karriere generelt, gjerne helt ned til 5. klasse. Skolen mener de har gode muligheter til å påvirke UE, og skolen burde bli flinkere til å «bestille» UE og sette det inn i årsplanen. Det er bra at UE jobber tett med skolene, er på tilbudssiden, er fysisk til stede, det er viktig med fysisk nærvær og lokal kunnskap hos UE representantene.

Næringslivet

Representantene fra bedriftene er trukket med i ulik grad i arbeidet og innspillene er farget av den enkeltes erfaringer fra sin deltakelse. Det generelle inntrykket fra informantene er at de synes det er stas å være med **«Moro å møte andre bedrifter og andre næringer, moro å være med i UE opplegget, kjekt å sitte i juryen og det å treffe elevene og være tett på dem»**.

Bedriftsdeltakelse avhengig av virksomhetens kapasitet, og den kan svinge. En del av næringsaktørene kunne tenke seg å være tettere på prosessene, for eksempel som mentorer og de kunne tenke seg å følge med på langsiktige løp. Andre var opptatt av at UE måtte komme med «bestillinger» til bedriftene. Noen kunne tenke seg å være med hele uka på arrangementer, være mentorer eller veiledere for elevene. Andre vil ikke kunne ha kapasitet til det, som en sa **«Innovasjon og skaping er viktig. Næringa ønsker å være aktiv – men kapasiteten er variabel»**. Kanskje kan bedriftsdeltakelse skreddersys ytterligere i forhold til den enkelte virksomhet sin kapasitet. Det pekes også på at det er vellykket fra bedriftenes side å ta med unge ansatte, gjerne lærlinger inn i UE, de unge jobber godt sammen med elevene.

Oppgaver og problemstillinger

Bedriftsdeltakerne var også opptatt av selve opplegget og oppgavene. En del funderte på om det kan være at man gir for vanskelige oppgaver, som en sa: **«Kanskje vi gir for vanskelige oppgaver - næringa gir ungdommene oppgaver de ikke klarer å løse sjø! Vi vil ha et friskt blikk på det, men det kan bli for ujevn vanskelighetsgrad mellom gruppene»**. Oppgavene må være relevante, man må ha realistiske forventninger til hva ungdommer på 14-15 år kan gjøre selv om de er veldig engasjerte og jobber godt. Man må være konkret og avstemme ambisjoner og ressurser. Kanskje bør UE og eventuelt skolen sammen med dem avstemme at oppgavene blir håndterlige for målgruppen. Det ble også anført at man kanskje ikke trenger nye problemstillinger hvert år, men gjenbruke gode problemstillinger.

Flere av bedriftsinformantene mente at en dag er for kort tid, elevene rekker ikke å hverken forstå konseptet eller sette seg inn i oppgaven. Studien av Johansen (2018) peker, som nevnt, også på betydningen av varighet og dybde for læring. Det må ikke være for mye happening og man bør ha fokus på kvalitet fremfor kvantitet. For eksempel bør man bruke ekte råvarer hvis det er tilgjengelig, og kanskje involvere foreldrene i noen opplegg for å få en enda bredere basis. Samtidig er det flere som anførte at **«Det er nettverksbygging, samarbeid og det å vise ungene arbeidslivet som er viktigst. Og oppgavene, å gjøre noe helt konkret med oppgaver fra næringa»**. I dette ligger at det er de prosessene som oppgaveløsningen trigger og den kunnskapen ungen erverver om nærings- og arbeidsliv som har størst betydning, ikke selve sluttresultatet av oppgaveløsningen.

Informasjon

Også når det gjaldt kommunikasjon og informasjon var det gode erfaringer fra både skole, bedrifter og politisk hold, men det kom noen innspill som kan være verd å ta med. Det ble som nevnt tidligere, understreket fra alle hold, at UE må ha eierskap til prosjektet og ha oppfølgingsansvaret. Det var også

enighet om at de årlige statusrapportene som UE leverer til skole, kommune og næringsliv er viktige og nyttige.

Det er viktig å ha tett dialog med bedriftene; ta en fot i bakken og følge opp partnerne jevnlig. UE bør vurdere å innføre jevnlig evaluering/statusmøter som samler alle partnerne. Dette kan fungere som en arena for erfaringsutveksling, tilbakemelding og videreutvikling av prosjektet. Informasjon er viktig både for de som er med og for de som er mulige fremtidige deltakere i ordningen. UE bør presentere seg i ulike samarbeidsforum; for eksempel for Rektormøtet og i lokale og regionale nærings- og bransjeforeninger. Men ikke bare der. For mange ungdommer er UE første kontakt med del lokale næringslivet og man bør være bevisst på hvilke plattformer som man bruker for å informere hvis ungdommene ønsker å vite mer om UE, næringene eller bedriftene. FB er kanskje ikke blant ungdommenes mest foretrukne informasjonsplattformer.

6. Midt-Tromsmodellen – et «Kinderegg»

En av de store utfordringene for Nord-Norge er fraflytting av ungdom, særlig i distriktene, og både utvikle stabile arbeidsplasser og skape god match mellom tilgang på arbeidsplasser og kompetent arbeidskraft. Gjennom å arbeide med styrking av båndene mellom regionens næringsliv og utdanning av ungdom, er UE en av virkemidlene for å løse disse utfordringene. UE er et «Kinderegg» for å arbeide helhetlig og langsiktig med disse utfordringene.

Lokal kunnskap, lokal forankring for UE Troms sine medarbeidere og regional synlighet er viktige ressurser for å få til god dialog med politikere, skoler, bedrifter, næringsforeninger og andre. Gjennom dialog og samhandling utvikles bred kunnskap om UE og de muligheter ordningen byr på, noe som medvirker til å skape positiv politisk forankring. UE har også solid støtte i politikk, administrasjon og skoleverk. Der fremhever informantene betydningen av entreprenørskap for vekst og utvikling, og at både barn og unge lærer entreprenørskap gjennom må møte bedriftene og å prøve ut løsninger i samhandling med dem. Hos næringslivet er ikke entreprenørskapselementet så fremtredende. Bedriftene er opptatt av UE som en dør inn til neste generasjon, som en arena for å formidle kunnskap om næringen, bygge omdømme og skape en plattform for fremtidig rekruttering. UE har en visjon og en pedagogikk som skal setts ut i livet som et av virkemidlene for nasjonal verdiskaping.

Viktige suksessfaktorer for et godt samvirke mellom deltakerne er tydelig avklaring av formelle strukturer, arbeidsdeling, roller, forventninger og god forankring. Dette gjør UE Troms gjennom å inngå avtaler med kommunene og innfases i planverket. Programmene er basis for arbeidsdeling og roller. Forventninger er ikke hogd i stein, de må avklares gjennom kontinuerlig dialog og samhandling.

Og det er denne helheten som skaper det unike og nyttige «Kinderegget» Midt-Tromsmodellen.

Midt-Tromsmodellen er et opplegg som treffer sentrale behov hos ulike partnere, bidrar til å oppfylle deres ulike målsettinger på kort og lang sikt og medvirker samtidig til å løse samfunnsutfordringer:

- Næringsaktørene vil drive positiv omdømmebygging, spre kunnskap og informasjon og øke rekrutteringen
- Virkemiddelapparat og myndigheter vil stimulere entreprenørskap og drive regional utvikling
- Skolene vil knytte skole-næringsliv-samfunn tettere sammen og drive prosessorientert og involverende undervisning

UE er gjennom sitt arbeid med på å styrke lokal identitet, lokal kunnskap og omdømmet til virksomhetene som deltar. Det fungerer som et regionalpolitisk instrument for utvikling av lokalsamfunn og næringsliv. UE møter skolens planverk om involverende, prosessorientert og kreativ undervisning og styrker samarbeid skole-næringsliv og skole lokalsamfunn. Og sist, men ikke minst er UE en portal for næringen til å møte barn og unge for å spre kunnskap om næringa, ivareta samfunnsansvar, og legge til rette for mulig framtidig rekruttering.

Engasjement og forankring hos alle tre partene er en nøkkelfaktor for suksess. Det betyr i praksis at UE er solid forankret i skolens planer og mål og må ha aksept og forankring hos lærerne som skal bidra. Det samme gjelder for næringsaktørens bidrag; deltakelse i UE må være forankret i virksomhetens policy og man må dedikere ressurser til det. UE bidrar til å fylle overordnede

samfunnsmessige målsettinger slik som bygging av lokal kunnskap og identitet og positivt omdømme til regionens viktigste næringer i blå sektor. Gjennom politisk støtte og forankring i planverk, støttes UE sitt arbeid med å synliggjøre regionens muligheter for ungdommene, noe som i et langsiktig perspektiv er med på å sikre bosetting i regionen.

Samlet sett er derfor en prioritering av brobyggerrollen et viktig strategisk valg av UE. Vellykket gjennomføring av programmene hviler på langsiktig, proaktiv relasjonsbygging mellom UE og eksisterende og potensielle samarbeidspartnere. I dette samarbeidet er det viktig at UE bidrar til å synliggjøre regionens næringsliv og aktive bedrifter, viser deres ivaretagelse av samfunnsvar gjennom å være delaktig i UE og at man gjennom samarbeid med skolene stimulerer læring i og om entreprenørskap.

6.1. Kilder og lenker

Gaio, C and Henriques, R.(2020): Social Responsibility and Financial Performance: The Case of STOXX Europe Index. INETCH OPEN: DOI: 10.5772/intechopen.93573

Johansen, V. (2018): ENRI - Research Report 01/2018 Revised edition, Innovation Cluster for Entrepreneurship Education. Østlandsforskning

Johansen, V. (2018a): Langtidseffekter av deltakelse I Ungdomsbedrift. ØF-notat 08/2018, Østlandsforskning

Jonhansen, V., Schanke, T. og Lauritzen, T (2008): Ungt Entreprenørskap og regional utvikling. Hovedkonklusjoner. ØF-notat 17/2008, Østlandsforskning

Regional næringsplan for Midt-Troms 2018-2022 <https://www.senja.kommune.no/f/p1/i66a0077b-ed84-494e-a3aa-6c7cf6ace910/regional-naringsplan-for-midt-troms-2018-2022.pdf>

<https://www.ue.no/>

<https://www.ue.no/troms/samarbeidspartnere>

<https://www.jaworldwide.org/impact>

<https://www.ue.no/om-oss/st%C3%B8tt-oss>

<https://www.jaeuropeyearinreview.org/>

<https://newton.no/newton-rom-norge.aspx>

<https://www.ue.no/om-oss/pedagogikken>

<https://www.ue.no/kontakt/tromsogfinnmark>

<https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/sokere-vgs/sokere-utdanningsprogram/>

<https://www.ue.no/kontakt/tromsogfinnmark>